MARTA KUCHAROVÁ MENTZLOVÁ / 21. 7. 2020

Limonádový Joe aneb Koňská opera

„Mimořádný úspěch *Limonádového Joea* byl výslednicí několika faktorů (každý větší úspěch se nalézá v takovémto faktorovém průsečíku, a je tedy částečně i dílem náhody). Jedním z nich však skutečně byl jakýsi půvab autorské lehkomyslnosti a nevázanosti dané mou tehdejší nezkušeností. Psal jsem, neohlížeje se na respektovaná pravidla spisovatelského řemesla. Byl to prostě věk nerozvážného mládí, kurážné střelby od boku a spontánní chuti do práce, která člověka baví,“[1] zavzpomínal po letech Jiří Brdečka na vznik svého literárního hrdiny, který se později stal předobrazem stejnojmenného filmu.

Kýčovitě „dokonalý pistolník bez bázně a hany, stupidní právě tou nemožnou dokonalostí“[2] se poprvé objevil v cyklu povídek, jež Brdečka napsal pro týdeník *Ahoj* na počátku německé okupace. Parodoval v nich populární literární příběhy z Divokého západu, které v tehdejším Československu začaly vycházet ve třicátých letech v oblíbené edici Románů do kapsy. Stejného hrdinu, avšak v pozměněném ději, Brdečka s úspěchem použil i ve stejnojmenné divadelní hře (1944) a později v románu (1946), ve kterém společně vystupují smyšlení hrdinové s reálnými postavami z Divokého západu. K westernovému motivu, v němž lze opět vysledovat předobraz slavného pistolníka, se vrátil i v námětu k loutkovému snímku Jiřího Trnky *Árie prérie* (1949). Okouzlení a dlouhodobé zaujetí americkým Západem je patrné i v Brdečkově knize *Kolty bez pozlátka* (1956), v nichž popisuje skutečné osudy nejznámějších pistolníků.

Režisér Oldřich Lipský se s Brdečkovou postavou blíže seznámil na scéně Divadla estrády a satiry, kde hru *Limonádový Joe* v roce 1955 režíroval. Oproti původní, o jedenáct let starší inscenaci, uvedené v divadle Větrník, byla nová hra v režii Lipského obohacena o revuální výstupy a písně zhudebněné Janem Rychlíkem a Vlastimilem

Hálou. Právě z této druhé verze Brdečka s Lipským čerpali při psaní scénáře nejvíce. Jiří Brdečka se na filmu podílel nejen jako spoluscenárista, ale také jako kostýmní výtvarník, kreslíř a výtvarný poradce. Byla to jejich první filmová spolupráce, která později pokračovala dalšími zdařilými komediemi *Adéla ještě nevečeřela* (1977) a *Tajemný hrad v Karpatech* (1983).

Příběh filmového pistolníka Joa (ve skutečnosti obchodního zástupce firmy Koalak & syn) začíná v městečku Stetson City, kde před padouchem zachrání půvabnou Winnifred, přičemž místní muže přesvědčí o prospěšnosti abstinence. Statečným vystoupením získává nejen dívčino srdce, ale i lásku barové zpěvačky Tornado Lou. To se nelíbí bohatému Dougu Badmanovi, ani jeho bratrovi – pistolníku Hogofogovi, který touží po krásné Winnifred… Po peripetiích způsobených intrikami Hogafoga se nakonec Joe s Winnifred zasnoubí a podle mateřského znamínka velikosti mexického dolaru objeví i své ztracené sourozence, jimiž jsou Tornado Lou, Doug Badman a Hogofogo. Pod heslem „Padouch nebo hrdina, my jsme jedna rodina“ začnou společně propagovat výrobky jejich otce – nápoj Kolaloku i novou Whiskolu.

Limonádový Joe představuje originální pokus o zpestření klasického filmového žánru, a to v době, kdy se americké westerny až na výjimky v českých kinech nepromítaly už téměř čtvrt století. Zvlášť mladší generace diváků tak dostatečně dobře neznaly parodované téma. Obdiv k westernům i jejich důkladná znalost je však patrná na práci autorů. Při tvorbě *Limonádového Joea* se nechali inspirovat nejen tzv. koňskými operami – horse operas (podprůměrné, sériově vyráběné kovbojky), ale především klasickými filmy tohoto žánru tzv. western epics, v nichž se odrážela realistická atmosféra z dob dobývání amerického Západu (např. *Velký Bill* [The Plainsman, 1936], *Union Pacific* [1939], *Město ztracených* [Frontier Marshall, 1939], *Přepadení* [Stagecoach, 1939] aj.).[3] Právě tyto filmy byly Brdečkovým hlavním zdrojem a podnětem zájmu o autentický Divoký západ a postavy tohoto období.

S úmyslem co nejvíce přiblížit Joea původním hollywoodským vzorům kladli tvůrci velký důraz na detaily, jako jsou anglicky psané nápisy a vývěsní štíty, realistické rekvizity, kulisy, kostýmy i exteriéry. Z originálních předloh vycházela rovněž kompozice obrazu i doprovodná hudba ve stylu westernů. Dokonalý výsledný dojem byl dotvořen tónováním filmu, které připomíná techniku virážování.

Snímek, který parodoval klišé a schematické postupy westernů, se velkou měrou opíral o herecké výkony svých představitelů. Zdroj humoru mimo jiné vycházel ze zveličení charakterů stylizovaných postav, které se dostávaly do absurdně komických situací. Někteří z představitelů si již dříve vyzkoušeli své role na divadelní scéně (Miloš Kopecký, Rudolf Deyl ml. či Josef Hlinomaz v roli padouchů), což bylo zárukou toho, že i ve filmu vytvoří postavy v žádané poloze. Ústřední role připadla místo zamýšlenému Jiřímu Kodetovi méně známému operetnímu pěvci Karlínského divadla Karlu Fialovi, který se pro roli dokonalého pistolníka hodil typově (jeho písně však nazpíval Karel Gott). V dalších rolích excelovala například Květa Fialová ztvárňující smyslnou Tornado Lou, jež byla protikladem naivní Winnifred v podání Olgy Schoberové. Stejně velkou pozornost věnovali autoři i menším rolím, ve kterých se objevili známí herci jako Vladimír Menšík, Jiří Lír nebo Eman Fiala.

Situační komika, gagy, svižné tempo vyprávění, stejně jako vtipné písně s texty Jiřího Brdečky a zábavné dialogy obsahující patetická zvolání a slovní hříčky, z nichž mnohé časem zlidověly, zajistily filmu velký divácký ohlas i úspěch u kritiků. Snímek *Limonádový Joe* se tak po právu dočkal řady domácích i zahraničních ocenění, mezi nimi např. Stříbrné mušle a ceny FIPRESCI na XII. MFF v San Sebastianu.

Limonádový Joe aneb Koňská opera (Československo 1964), režie: Oldřich Lipský, scénář: Jiří Brdečka, Oldřich Lipský, kamera: Vladimír Novotný, hudba: Karel Fiala, Miloš Kopecký, Rudolf Deyl ml., Květa Fialová, Olga Schoberová, Bohuš Záhorský a další. Filmové studio Barrandov, 95 min.

Poznámky:

[1] Jiří Brdečka, Jiří. *Kresba slovem, kresba písmem*. Praha: Limonádový Joe, 2018, s. 19–21.

[2] Tamtéž, s. 21.

[3] Tamtéž, s. 24.